

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Інституту держави і права імені В. М.
Корецького Національної академії наук
України, доктору юридичних наук,
професору, академіку Національної академії
правових наук України, заслуженому юристу
України, завідувачці Відділу міжнародного
права та права Європейського Союзу
Інституту держави і права імені В. М.
Корецького Національної академії наук
України
Оніщенко Наталії Миколаївні

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, наукового співробітника відділу
міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту
держави і права імені В. М. Корецького НАН України Суржинського
Максима Ігоровича на дисертацію Ігнатуші Віталія Вікторовича на
тему «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання
штучного інтелекту», подану на здобуття ступеня доктора філософії в
галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293
«Міжнародне право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Подана до
рецензування дисертаційна робота В. В. Ігнатуші присвячена проблематиці,
яка має істотне значення для сучасної науки міжнародного права та для
практики правотворення. Технології штучного інтелекту стрімко
трансформують усі сфери суспільного життя – від економіки та державного
управління до правосуддя й оборони, – і право відповідає на цю
трансформацію безпрецедентним прискоренням нормотворчої активності
на всіх рівнях. Ухвалення у 2024 році Рамкової конвенції Ради Європи про
штучний інтелект та права людини, демократію і верховенство права (CETS
№ 225) та Регламенту (ЄС) 2024/1689 (Акту про ШІ) ознаменувало перехід
міжнародно-правового регулювання цієї технології від актів «м'якого
права» до юридично обов'язкових норм. Осмислення цього процесу як
цілісного багаторівневого явища – завдання, яке вітчизняна наука

міжнародного права досі не вирішувала, і дисертація В. В. Ігнатуші закриває цю реальну прогалину.

Актуальність дослідження визначається також його своєчасністю для національної правотворчості. В Україні триває підготовка законодавства у сфері штучного інтелекту, що здійснюється з орієнтацією на європейську регуляторну модель у межах виконання зобов'язань з адаптації національного законодавства до права ЄС. За цих умов комплексне доктринальне дослідження міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту – від резолюцій Генеральної Асамблеї ООН до Акту про ШІ – може слугувати теоретичним підґрунтям для вітчизняного законодавця. Окремої ваги надає роботі й той факт, що Україна 15 травня 2025 року підписала Рамкову конвенцію Ради Європи, а також приєдналася до Блетчлійської декларації з безпеки штучного інтелекту, що засвідчує залученість держави до глобальних процесів формування регулювання цієї технології.

Слід відзначити і те, що дисертант поєднує у дослідженні юридичну та технологічну компетентність: аналіз міжнародно-правових актів здійснюється з розумінням технічної специфіки систем штучного інтелекту – їхнього життєвого циклу, автономності, генеративної спроможності, – що надає висновкам роботи предметності й убезпечує їх від абстрактності, притаманної частині досліджень цієї тематики.

Мета дослідження – комплексна теоретична розробка проблематики міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту: розкриття його сутності, з'ясування сучасного стану та визначення тенденцій розвитку на універсальному, міжрегіональному та регіональному рівнях – досягнута повною мірою. Структура роботи є логічною: від теоретичних засад (генеза, поняття, правова природа штучного інтелекту, співвідношення «м'якого» і «твердого» права) через аналіз універсального рівня (резолюції Генеральної Асамблеї ООН, акти спеціалізованих установ) та міжрегіонального рівня

(OECP, G7, G20, GPAI) – до регіонального рівня, де досліджено правову базу ЄС, акти Ради Європи та ініціативи позаєвропейських регіональних організацій і об'єднань держав.

Методологічна основа роботи відповідає її предмету: дослідження виконано з використанням філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів на засадах методологічного плюралізму. Дисертантом опрацьовано значний масив джерел – міжнародно-правових актів різного рівня та правової природи, а також доктринальних праць вітчизняних і зарубіжних учених.

Наукова новизна отриманих результатів полягає насамперед у тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці міжнародного права комплексним дослідженням багаторівневої системи міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту. До найвагоміших положень наукової новизни доцільно віднести такі: уперше запропоновано авторську дефініцію штучного інтелекту як комплексної соціотехнічної системи, що втілює інтегративний підхід і придатна для використання у міжнародно-правових актах різного рівня; систематизовано дванадцять принципів, які формують нормативну основу регулювання штучного інтелекту на універсальному рівні, на підставі системного аналізу 23 резолюцій Генеральної Асамблеї ООН за 2015–2025 роки; обґрунтовано концепцію «ітеративного нормотворення» як модель формування актів «м'якого права», за якої акт функціонує як «живий документ», що проходить повторювані цикли ухвалення, апробації, оцінки ефективності та перегляду; виявлено п'ять тенденцій розвитку регулювання на універсальному та міжрегіональному рівнях.

Удосконалено наукові положення щодо кваліфікації штучного інтелекту як об'єкта міжнародно-правового регулювання *sui generis*, класифікацію доктринальних підходів до визначення штучного інтелекту, вчення про функції «м'якого права», характеристику ризикоорієнтованого

підходу як синтезу принципу пропорційності, запобіжного підходу та стимулювання інновацій. Набули подальшого розвитку положення про роль резолюцій Генеральної Асамблеї ООН у формуванні регулювання, наукові уявлення про конвергенцію етичних принципів навколо спільного ціннісного ядра, а також система наукових знань про позаєвропейські регіональні ініціативи у міжнародно-правовому регулюванні ШІ. Особливо цінним видається встановлення дисертантом закономірності систематичного звуження обсягу зобов'язань держав на етапі міжурядових переговорів, здійснене на підставі порівняння нульового проекту та фінального тексту Рамкової конвенції Ради Європи, – цей результат має значення, що виходить за межі проблематики штучного інтелекту.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Результати дисертаційного дослідження мають безсумнівне значення для розвитку вітчизняної науки міжнародного права та можуть бути використані в науково-дослідній роботі й навчальному процесі – під час викладання курсів з міжнародного публічного права, права міжнародних організацій, права Європейського Союзу. Практичний вимір результатів є не менш вагомим: вони можуть слугувати теоретичним підґрунтям для розроблення національного законодавства у сфері штучного інтелекту, для процесу ратифікації та імплементації Рамкової конвенції Ради Європи, а також для адаптації українського законодавства до вимог Акту про ШІ в межах європейської інтеграції. Виваженим є висновок дисертанта про необхідність поєднання європейських підходів з урахуванням реальних інституційних та економічних можливостей держави в умовах повоєнної відбудови.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях. Основні наукові результати дисертації повно викладено у чотирьох наукових статтях, опублікованих у

фахових виданнях України з юридичних наук, та апробовано у доповідях на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Зміст публікацій відповідає темі дисертації та відображає її ключові результати. Кількість і якість публікацій відповідають встановленим вимогам.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз тексту дисертації та наукових публікацій здобувача дає підстави стверджувати, що В. В. Ігнатуша послідовно дотримувався вимог академічної доброчесності: думки та цитати інших авторів супроводжуються належними посиланнями на джерела, дисертація є самостійною авторською науковою працею. Джерельна база дослідження є прозорою та належним чином структурованою. Це забезпечує можливість перевірки наведених аргументів і відтворення логіки дослідницького процесу. Підстав вважати, що в роботі наявний академічний плагіат, самоплагіат чи інші форми порушення академічної доброчесності, немає.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації. Зміст анотації повністю відповідає основним положенням дисертації: вона не містить положень чи ідей, які не знайшли відображення в основному тексті роботи. Анотація подана українською та англійською мовами і є узагальненим викладом основного змісту дослідження та його ключових результатів, що містять елементи наукової новизни. Перелік праць автора наведено у списку використаних джерел та в додатку.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. Загальна позитивна оцінка дисертації не виключає можливості висловлення окремих питань і побажань, які мають переважно дискусійний характер та можуть стати предметом обговорення під час захисту.

1. Дисертант аналізує Акт про ШІ у контексті нормативної екосистеми цифрового простору ЄС, до якої належить і Загальний регламент про захист даних (GDPR). Водночас саме на перетині цих двох актів

виникають практично значущі питання: системи штучного інтелекту навчаються та функціонують на персональних даних, а автоматизоване ухвалення рішень регулюється обома актами. Як, на думку дисертанта, співвідносяться вимоги Акту про ШІ та GDPR – чи є ці режими взаємодоповнюваними, чи створюють вони для розробників і користувачів систем штучного інтелекту ризик подвійного регулювання тих самих відносин?

2. Серед систематизованих дисертантом дванадцяти принципів регулювання штучного інтелекту на універсальному рівні чільне місце посідають прозорість та пояснюваність. Хотілося б почути думку автора щодо ступеня нормативного втілення цих принципів у юридично обов'язкових актах: чи вдалося Акту про ШІ та Рамковій конвенції Ради Європи перетворити прозорість з декларативного гасла на конкретні юридичні обов'язки, і в чому саме ці обов'язки полягають?

Зазначені питання не ставлять під сумнів наукову цінність дисертації, її самостійність та обґрунтованість основних висновків; вони мають характер наукової дискусії та спрямовані на уточнення позиції здобувача під час публічного захисту.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Рецензована дисертація В. В. Ігнатуші на тему «Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту» є завершеним, самостійним і актуальним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе наукове завдання – розкрито сутність, сучасний стан і тенденції розвитку міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту на універсальному, міжрегіональному та регіональному рівнях. Робота є сильним, зрілим і концептуальним дослідженням, що поєднує юридичні та технологічні аспекти, закриває реальну прогалину у вітчизняній науці міжнародного

права та є своєчасним з огляду на розроблення в Україні законодавства у сфері штучного інтелекту.

За актуальністю обраної теми, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю отриманих результатів, теоретичним і практичним значенням дисертація відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії і встановлені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341, від 19.05.2023 року № 502 та від 03.05.2024 року № 507), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (зі змінами). З огляду на викладене, автор дисертації - Ігнатуша Віталій Вікторович, за результатами і на підставі публічного захисту в установленому порядку, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат юридичних наук,

науковий співробітник

відділу міжнародного права та

права Європейського Союзу

Інституту держави і права імені В. М. Корещького НАН України

М. І. Суржинський

